

W NIEDZIELĘ DNIA 27. MARCA 1803

Z Wiednia d. 19. Marca.

J. C. K. M. raczył F. M. L. i kawalera Orderu wojskowego Maryi Terefły Wincen- tego Dall Aglio, dla okazania swego nay- wyższego ukontentowania z iego chwalebnych zasług w czasie ostatney wojny, da godno- ści krajowego barona z uwolnieniem od tacy z całym iego potomstwem baytaskawiey wy- nieść.

Poczmistrzom czeskim przez wzgląd na drogość owsa pozwolano od 1 Kwietnia do ostatniego Maia brać od prywatnych osób po 1 ryń. 15 kr. na pojedynczą stacyą od ko- nia.

W przeszłym roku 1802 w tuteyszey szkole główney wyniesionymi zostali na do- ktorow medycyny: Ludwik Kollin, Józef Ferenzi, Ignacy Adelt, Antoni Kosteletz, An- toni Zipfel, Jan Verbetz, Henryk Stockham- mer, Marcin Kaltenbrunner, Antoni Czeter- tig, Józef Pichler, Jan Staby, Ernest de Gros- sy, Michał Fink, Franciszek Ferchl, Józef Seel, Franciszek de Cierany, Karol Nsrsta, Józef Rehmann, Stanisław Szymański, Józef Swiderski, Franciszek Eichhorn, Aloyzy Gul- las, Józef Zeroni, Wacław Brunu, Mateusz

Kaszach, Józef Eyerl, Mikołay Holzgruber, Antoni Baumgärtner, Jan Gierling, Nuschard, Franciszek Nobile, Erazm Sobestyan Heller, Adam Ziengl, Jan Kastein, Daniel Miffelbacher, Jan de Spaventi, Angu- styn Bohl, Franciszek Mayer, Jan Mayer, Ja- zób Mischonietter, Demetriusz Naranzi, An- toni Straub, Ignacy Werle, Józef Jaudonats, Jan Wodnicki, Bonawentura Goirson, Ma- teusz Gerhardt, Zacharyasz Wertheim, Józef Antoni Rieber, Tomasz Schwarzott, Tomasz Pippitz, Józef de Jacquin, Jan Braun, Karol Józef Mayer, Jan Decot, Aloyzy Kanka, Jó- zef Franciszek Schaigrüber, Józef Fleischha- ker, Kaletan, Frenzl, Paweł Ploker, Piotr Lang, Antoni Eakmiller, Daniel Vander Strasz, Józef Eichler, Franciszek Dietrich, Marcin Karbau, Emanuel Wallisch, Jan Daubach, Samuel Krieger, Marcin Schwenk, Antoni Czerski, Jan Zaruber, Jan Marcin Garnhaft, Piotr Mertlitsch, Franciszek Farinkowitcz.

Ślawny tuteyszy bandażysta Wolffsohn posłał J. Imperatorskiey M. Wszech Rossyy drukowany opis wynalezionego przez siebie aparatu, składającego się z 313 machin, po- dwięć rupturowych i innych ran, dla użytku

do lekcy chirurgicznych. Imperator Jmć nie tylko kazał mu z tcy miary swoje najtłaskawsze ukontentowanie oświadczyć, ale oraz z takowe aparaty zrobić. Te już wygotował, i nim odeyda do Petersburga wolno ich medykom, chirurgom i miłośnikom kunsztow od d. 29 do 31 Marca u niego oglądać.

Z Paryża d. 4. Marca.

Słychać, że jenerał Beurnonville, poseł przy dworze madryckim, prosił o odwołanie siebie stamtąd.

Gdy wiele ciał cywilnych i wojskowych na wystawienie pomnika dla pierwszego konsula pisało się i pieniądze złożyły, zlecił zatem pierwszy konsul ministrom wojny i we wnętrznemu podziękować im imieniem iego, z wyrażeniem oraz, iż wystawienie mu pomnika należałoby zostawić potomności, jeżeli ta godną go iego uzna.

Monitor mieści w sobie iako urzędowy artykuł co następuje: "Nieiaki Peltier został od sądu londyńskiego za nikczemny paszkwil przeciw pierwszemu konsulowi ukarany. Nie poymniemy dla czego ministerjum angielskie rzecz tę z tak wielką okazałością prowadzić kazało. Ale że to, podług dzienników angielskich, na żądanie Francyi i nawet wrzytomności francuzkiego ambassadora stać się miało, iestśmy zatem upoważnieni iedno iak drugie za zmyślone ogłosio; pierwszy konsul dowiedział się dopiero o tem paszkwilu z rozpoczętego procesu. W systemie europeyskiej wszystkie ucywilizowane narody powinny iedne względem drugich zachowywać obowiązki, i tym większy sobie okazywać szacunek, ile przeciwne postępowanie, które w każdym kraiu znayduie stronników, wtrąciłoby nas niechybnie w barbarzyństwo i anarchią. Nie poymniemy także iaki Anglia mieć może interes wspieraniu i pozwalaniu potwarzy, iakich się paszkwilanci kraiovi dopuszczają, a tem mniej

iaki wa interes wspieraniu tylu francuzkich pismaków, którzy tan wczalio wojny ofiedli, porownywaiąc to z powyższyn procesem. Bill względem cudzoziemcow upowaznia ministerjum do wypędzania cudzoziemcow z kraiu, i często tego gwałtu używa. Przeszło 20,000 osiadłych w Londynie i znanych dobrze Francuzow, zostało bez żadnych formalności z Anglii wygnanych. Przed niewielu dopiero dniami Ob. Bonnacerrere szef batalionu paryzkiej gwardyi, który miał sprawę w Londynie i iego żona leżała chora, odebrał rozkaz opuszczenia miasta w 24 godzinach. Znamy osoby od 30 lat w Londynie zamieszkałe, które tenże los spotkał. Na co z tak wielką okazałością pociągac pod szanowny sąd występnych cudzoziemcow, których zawsze iest dosyć po wielkich wstrząśnieniach politycznych? Dosyćby było, ażeby im podurzędni lorda Pejshama zalecili uleczenie, a iezeliby nie usłuchali, iest na to bil przeciw cudzoziemcom. Król Angielski widien dla powagi swey osoby, dla honoru swego narodu, położyć narreszcie koniec wszystkim ucinkom, których sobie przeciw rządowi i narodowi sąsiedzkjemu pozwalają, z którym żyie w pokoju i przy którym ma posłow, zaleconych nie tylko stopniem na którym zostają, ale i osobistemi przymiotami. Tym czasem wyznać trzeba, że lubo sprawa przeciw Peltierowi na nic się zda, padała przynajmniej sposobność zacnem członkom kryminalnego sądu londyńskiego, do okazania przez swą mądrość, iak dalece zasługują wyrządzać sprawiedliwość w oświeconym i z wielą względow szacownym narodzie.,"

Minister wewętrzny postanowił w narodowej szkole drzewkowej, wogrodzie przy pałacu Luxemburg, kazać szczepić wszystkie gatunki win rodzących się we Francyi. Rolnik francuzki będzie mógł poznać w tym sza-

cowym zbiorze, iaki gatunek jagod iest dla niego nayuzyteczniejszy.

Na wczorayszem posiedzeniu przyiał trybunat znaczną większością głosow pierwszy projekt Xiegi ustaw cywilnych i projekt ustawy przepisującey wiek sędziow pierwszey instancyi.

Ciało prawodawcze zatrudni się wkrótce obiorem członka wyższej rady honorowego półku.

Galwanizm i szczepienie krowiey ospy będą teraz miały osobny dziennik, który od 1 Kwietnia zacznie wychodzić.

Dnia 7. Marca.

Z Petersburga przybył tu francuzki go-niec z ratyfikacją ugody względem wynad-grodzenia W. Xcia Toskańskiego, która między kancle:zem państwa hrabią Woronzow i naszym ambassadorem Hedouwillem w Peters-burgu wymieniona została. Ostatni otrzymał przy tey okazji znaczny dar w pieniądzech i portret Imperatora brylantami obsadzony.

Monitor wyraża: "Jenerał Rochambeau, **naywyższy** dowodzca armii na St. Domingo, donosi pod d. 10 Stycznia, że kapitan Keran-gel przybył tam szczęśliwie z całym konwo-iem, i woyska przywiezione są zdrowe. Położenie osady codziennie się polepsza.,,

Od wczoraysza mamy znowu tegie zi-mno i śnieg upadł. Jak tylko żelżyły kata-rowe gorączki, panują znowu bol oczu i gardła.

Dla rozszerzenia nauki statystyczney, założył tu ziemiopis Mentelle towarzystwo sta-tystyczne, które do rożnych części tey nauki 6 kommissly wyznaczyło, a w kaźdey 7 człon-kow zasiada.

Prefektowie nie przestają, podług Monito-ra, przesyłać ministrowi wewnątrznyemu sta-tystycznych uwag, kaźdy o swoim departa-mencie. Wszystkie te uwagi będą razem wy-

drukowane i wystawia najpiękniejszy obraz Francyi, iakiego ieszcze żaden kraj nie ma.

Wczoray w niedzielę pierwszy konsul odprawił wachparadę, potem dawał ciału dy-plomatycznemu audyencyą. — Obyw. Maçon mianował tenże adiutantem pałacowem.

W Turynie odprawiono w katedralnym kościele d. 13 Lutego exekwii za jenerała Le-klerka. Wszystkie cywilne i woyskowe ur-zędy, iako też uczone towarzystwa znaydo-wały się na tym obrzędzie. — Z St. Malo po-szło 20 płaskich statkow do Cherburga dla przywożenia materyałow do ukończenia tam teyszego portu.

Wyrokiem rządowem nakazano dozor com marynarki, aby pospisywali cieślow, po-wroźników, żeglarzow &c. którzy nie należą do popisu woyskowego, i że ci muszą się na kaźde zawołanie do robot portowych stawić.

Przeszłego czwartku konsul Lebrun da-wał u siebie wielką schadzke wieczorną. On sam kiedy się goście schodzili nie był przyto-mny, ponieważ o godzinie 8 był zawołany na nadzwyczajną radę stanu, i dopiero o godzi-nie 11 powrócił.

Na posiedzeniu ciała prawodawczego znaydował się onegday rossyyski jenerał Chi-trow.

Tuteysze pisma mówią, że P. Kotzebue iest rownie wielki aktor, iako i pisarz drama-tyczny. Przydają nawet, że grał w Berlinie w nowey swey sztuce *Hugo Grotius* główną rolą arcy dobrze.

Officyerowi załogi w Rochelli zało żyli bibliotekę do czytania, i salą dla wychodzą-cych ze szpitala ozdrowiających unterofficye-row i żołnierzy.

Zabrany w ostatniey wojnie przez An-glikow konwoy szwedzki, nie będzie już od-dany, ani nadgroda za niego nie nastąpi.

Na dwa mieysca w instytucie narodowym

do liczby 40 członków, podało się przeszło 25 kandydatów.

W Auxonne chciało się 50 żołnierzy przeciw drugim 50 pojedynkować, i już byli na miejsce oznaczone wyszli, ale ich przecię szefowie rozpędzili.

Na ostatnim posiedzeniu galwanicznego towarzystwa czytał senator Abrial pismo P. Pfingsten, dyrektora instytutu głuchoniemych w Kiel, w którym dowodzi, że galwanizm mało co skutkuje na głuchotę.

W Leodyum czarownicy i wzywający duchów bardzo wiele pozwolili ławowiernych ludzi; prefekt Desmouffleaux wydał przeciw tym oszustom surowy okólnik.

W Lill pokazują teraz bardzo małego wzrostu człowieka mającego 55 lat i posiadającego nadzwyczajną siłę. Mowią, że jest rodem Laplandczyk.

Dalszy ciąg Tytułu II. Księgi Ustaw Cywilnych.

Rozdział III. O Matrzeństwie. — Art. 63. Przed zawarciem matrzeństwa urzędnik stanu cywilnego ogłosi po dwa razy w niedzielę tak aby od jednego ogłoszenia do drugiego dni 8 upłynęło, przed drzwiami ratusza chęć osob chcących się zaślubić. Te ogłoszenia i ich zapisanie wyrażać będą: imiona, przezwiska, profesyje, mieszkania przyszłych małżonków, tudzież czyli są laszcze małoletniemi lub już niemi bydz przeżstali, niemniej iak imiona, przezwiska, profesyje i mieszkania ich oycow i matek. Procz tego te ogłoszenia zawierac będą dni, miejsca i godziny, w których nastąpiły, i wpisane zostanę do księgi, która będzie zszyta, oznaczona i policzbowana sposobem w artykule 41 przepisany; księga ta na końcu każdego roku złożona będzie w kancelaryi trybunału okręgowego. Art. 64. Wypis tego ogłoszenia będzie zawieszony na drzwiach ratusza przez dni 8 przeciągu od ie-

dnego do drugiego ogłoszenia. Matrzeństwo nie będzie mogło bydz zawarte aż po trzech dniach upłynionych od drugiego ogłoszenia, którego dzień w tę liczbę nie wchodzi. Art. 65. Jeżeli matrzeństwo wprzeciągu iednego roku od czasu ogłoszeń zawarte nie jest, nie będzie już mogło bydz zawierane aż po drugich ogłoszeniach sposobem wyżey przepisany utczynionych. Art. 66. Zarzuty przeciw matrzeństwu będą podpisane na oryginale i na kopii przez czyniących ie albo ich pełnomocnikow autentycznym pełnomocnictwem de tego czynu opatrzonych; takowe zarzuty przesłane będą osobom, przeciw którym są do miejsca ich przemieszkiwania, tudzież urzędnikowi stanu cywilnego oddane, który oryginal ich podpisze. Art. 67. Urzędnik stanu cywilnego zapisze bez zwłoki te zarzuty w księdze ogłoszeń; zapisze także na marginesie tychże zarzutow, wyrok iaki względem nich zapadnie. Art. 68. W przypadku zarzutow, urzędnik stanu cywilnego nie może pozwalac zawarcia matrzeństwa, poki mu uchylene ich nie będzie oddane pod karę zapłacenia 300 fr. i nadgrodenia wszelkich szkod stronow. Art. 69. Jeżeli żadnych nie będzie zarzutow będzie o tym uczyniona wzmianka w zapisie matrzeństwa zawartego, a jeżeli ogłoszenia były czynione w wielu okręgach strony złożę zaświadczenia urzędnika stanu cywilnego każdego okręgu dowodzące, że nie było żadnych zarzutow. Art. 70. Urzędnik stanu cywilnego każe sobie oddadz metrykę nrodzenia każdego z przyszłych małżonkow. Ten z małżonkow, któryby był w niemożności dostania i złożenia iey, będzie mogł zastąpić ię przez złożone świadectwo urzędowe sędziego pokoju, miejsca iego urodzenia, lub przemieszkiwania. Art. 71. To świadectwo zawierac będzie zeznanie siedmiu świadkow męzkiej lub żeńskiej płci krewnych lub nie, o imieniu, prze-

zwisku, profesyi i mieszkaniu przyszłego małżonka, jego oycu i matce jeżeli są wiadomemi, miejscu i ile można czafie jego narodzenia, i powodach dla których metryki urodzenia złożyć nie może, świadkowie świadectwo urzędowe wraz z sędzią pokoju podpiszą, a jeżeliby który się znalazł, któryby nie mógł lub nie umiał podpisać wzmianka o tem uczyniona będzie. Art. 72. Świadectwo to urzędowe podane będzie trybunałowi pierwszej instancji miejsca, w którym małżeństwo ma się zawierać. Trybunał po wysłuchaniu kommissarza rządowego potwierdzi go lub odrzuci stosownie do tego iak znajdzie zeznania świadków i powody, dla których metryka urodzenia złożona być nie może, dostatecznemi lub niedostatecznemi. Art. 73. Autentyczne zezwolenia oyców i matek, dziadów i babek, a w ich niedostatku krewnych zawierać będą imiona i przezwiska, profesya i przemieszkani a przyszłych małżonków i wszystkich tych, którzy te zezwolenia wydawać będą, tudzież stopień pokrewieństwa. Art. 74. Małżeństwo zawarte będzie w okręgu, w którym jedna z przyszłych małżonków przemieszkwać będzie. Przemieszkiwanie to co do małżeństwa rozumieć się ma przez 6 ciągle miesięcy. Art. 75. W dniu oznaczonym przez strony po upłynieniu czasu powyżey oznaczonym po drugim ogłoszeniu, urzędnik stanu cywilnego na ratuszu w przytomności 4 świadków, krewnych lub nie, przeczyta stronom pisma niżej tu wymienione ściągające się do ich stanu i formalności małżeństwa, tudzież rozdział IV. tytułu o małżeństwie zawierający prawa i obowiązki wzajemne małżonków. Odbierze od każdej strony jedney po drugiey wyznania, iż chcą się pohrać za męża i żonę; ogłosi w imieniu ustawy, iż węzłem małżeńskim są połączeni i natychmiast protokół zawartego małżeństwa spisze. Art. 76. W

protokole zawartego małżeństwa wyrażone będą: 1^{od.} imiona, przezwiska, wiek, profesya, miejsca narodzenia i przemieszkiwania małżonków; 2re. czyli są małoletniemi, lub iuż niemi bydź przeżali; 3^{cie.} imiona, przezwiska, profesya i przemieszkowania oyców i matek; 4te. zezwolenia oyców i matek, dziadów i babek, tudzież krewnych w przypadkach ustawą przepisanych; 5te. umowy jeżeli iakie uczynione byty; 6te. ogłoszenia w różnych okręgach; 7me. zarzuty jeżeli iakie czynione byty, ich uchylenie, lub wzmianka, iż żadnych nie było zarzutów; 8me. wyznania małżonków, iż się biorą za męża i żonę i ogłoszenie przez urzędnika stanu cywilnego, iż węzłem małżeńskim są połączeni; 9te. imiona, przezwiska, wiek, profesya i mieszkania świadków ich zeznania czyli są krewnymi lub przyjaciółmi tylko stron, którey strony i w iakim stopniu pokrewieństwa.

(Reszta potem.)

Z Turynu d. 25. Lutego.

Od dni 3 znajdują się w naszym mieście obywatele Barbaroux i Negrie deputowani od kupców 6 departamentów składających 27 dywizyą wojskową (Piemont) powracają oni z Paryża po otrzymaniu od rządu pozwolenia wolnego wywożenia jedwabiu z Piemontu. Jeżeli ich współobywatele chwalić powinni ich gorliwość i czynność iakie okazali w tym ważnym poselsstwie, niemniej także wielbić powinni przyjazne skłonności, które znaleźli ci dway deputowani w członkach rady stanu, a szczególniey w prezydencie sekcji wewnętrzney Regnault i radcy stanu jeneralnym dyrektorze cła Collin. Usilność iaką ci dway radcy stanu okazali w dopomaganiu dobroczynnym zamiarom pierwszego konsula dla tych okolic, równie iak pomyślny skutek deputacyi kupieckiey, jest pewnym godnem szczególniejszey opieki, którą rząd udziela tey

odnodze użyteczney przemysłu narodowego i zamiaru, który ma powrócić mu dawniejszą jego świetność.

Z Madrytu d. 1. Lutego.

Król Jmć chcąc dać uczuć radość wszystkim swoim poddanym z powodu zamężcia Xiążęcia Asturyi z Xiężniczką Maryą Anną Królowną Neapolitańską po swoim powrocie do tutejszey stolicy, dał powszechnie przebaczenie dla wszystkich uwięzionych tak po więzieniach tey stolicy jako też innych w tym królestwie, którzy mogą otrzymać te łaskę, slosownie do osnowy przebaczenia danego z powodu zamężcia J. K. Mci i z małżonką swoją Królową Jmć. — Drugim swoim wyrokiem Król Jmć daie ogolne przebaczenie wszystkim maytkom, którzy wczasie ostatniey wojny puciekali, jeżeli w przeciągu 3 miesięcy do swoich korpusów powroczą. Tanże wyrok mieści w sobie, że marynarka królewska dopełnioną będzie slosownie do nowego planu, który przyjęty został, i że wszystkie zaletności należące się maytkom bez zwłoki wyplaconemi będą.

Z Neapolu d. 16. Lutego.

Kommander Busfi wiozący kawalerowi Tomasi brewę wybrania go na dostojność wielkiego Mistra zakonu kawalerow maltańskich przybył tu z Rzymu i dnia wczorayszego z pomyslnym wiatrem popłynął do Messyny w Sycylii, gdzie się w tym momencie kawaler Tomasi znajduje.

Wyszedł tu edykt królewski który dopełnia użytych w roku zeszłym środków dla wyniszczenia żebraniiny.

Z Koblencz d. 3. Marca.

Radzca stanu Dauchy odprawiwszy w naszym mieście naradzenia z prefektami 4 departamentow lewego brzegu Renu, na d. 28 z. m. udał się na Leodyum i Bruxellę do Paryża.

Z Stuttgardu d. 7. Marca.

Nasz Xiążę Jmć nakazał w nowych swoich posiadłościach wybranie pewney liczby ludzi do woyska. Wybranie to w tym razie nie nastąpi z zwyczajnego popisu woyskowego, lecz zostawione jest okrogom z których każdy dostawi iednego człowieka w stosunku 80 mieszkańcow. Przez inny rozkaz pod dniem 1 b. m. Xiążę Jmć przepisał mundury dla urzędnikow cywilnych.

Z Berna d. 2. Marca.

Nowy nasz landmann obywatel Affry przybył pozawczoray z Paryża i przy odgłosie armat wiechał do naszego miasta. Odwiedził natychmiast obyw. Dolder, a wczoray zrana udał się do jenerała Ney który dawał dla niego wielkie śniadanie. Popołudniu pojechał do Fryburga, gdzie podług wydanych od niego rozkazow archiwa rządu helweckiego w lotce przewiezione będą. Woyska francuzkie stojące w Fryburgu zaraz ustąpią z tamtąd iak tylko obyw. Affry landmann tam stanie.

Podług urzędowego uwiadomienia danego przez jenerała Ney naszemu rządowi utrzymanie woyska francuzkiego będącego w Helwecyi przestanie bydź ciężarem naszego kraiu od d. 10 Maia r. b.

Z Fryburga d. 3. Marca.

Dzien 1 b. m. był prawdziwie dla nas dniem uroczystym. Landmann szwajcarski przy był do naszego miasta w pośród radości powszechney i okrzykow całego ludu.

Pierwszym czynem użycia władzy przez obywatela Affry było wystanie gońca do Aarburga dla uwolnienia PP. Reding, Hirtzel, Auf-der Maur &c. którzy dotąd tam byli trzymani. Drugim czynem władzy iego było wystanie znakomitego officyera od strzelcow konnych dla zapieczętowania pieczęcią Rzplitey armat i wszelkiey broni zabranych po kanto-

nach do kraju Wodzkiego przeprowadzonych. Armaty te i broń dawniejszym ich właścicielom powrocone będą. Officyerem wystanym był P. Daguet Kapitan artylerji i komendant okręgu Fryburgskiego.

Z Hamburga d. 14. Marca.

Autor Mefsiady nasz Kłopotok już nie żyje! dziś w południe pożegnał się z tym światem w 79 roku chwalebego życia. Niemcy tracą w nim pierwszego poetę, nasza literatura najpiękniejszą ozdobę, a przyjaciele męża najszacowniejszych przymiotów.

Z Ratysbony d. 7. Marca.

Wynadgrozienie Bawaryi za Eichstadt, zostawione jest podług oświadczenia francuzkiego rządu, seymowi Rzeszy.

Szwecya chce teraz wykupić port i cło w Warnemiunde, które od dawnego czasu Meklenburgowi - Schwerin zastawione zostały. Meklenburg uczynił przeciw temu przełożenia, iż nie może tego odstąpić bez wynadgrozienia w inny sposób, i udał się w tej mierze o protekcją do sąsiedzkiego dworu. — Cło elsfleerskie zostanie się tak iak teraz było; procz tego Xiążę Oldenburg zatrzyma monasterskie woytowskwa Klopenburg i Veche.

Cesarskiego pełnomocnika rozpis pod d. 23 p. m. zostawiał ieszcze iakoweś powątpianie, które nieiaka obawę sprawiało; lecz przybyłe Cesarskie instrukcye zupełnie tę obawę zniszczyły. Pełnomocnik przystępuje w prośb do głównego konkluzum.

Sprawa wynadgrozzeń ma się wkrótce ukończyć. Pośredniczące mocarstwa nie chcą się więcej ani do ułożenia cyrkułów, ani do głosowania Xiążąt &c. mieszać.

Tuteyszy pełnomocnik Xcia Modeny donosił seymowi o zaięciu na swego Pana Brysgowii i Ortenau, w czem ostrzega siebie wszy-

skie prawa, iakie dotych posiadłości są przywiązane.

Z Moguncyi d. 8. Marca.

Nowy gościniec od Bingen do Koblenz będzie już mógł bydź na wiosnę używany. Wysadzanie tak ogromnych skał na ten koniec, wielki zadało cios rybołówstwu na Renie.

C. K. F. M. L. margrabia Chasteller przejeżdżał onegdaj tędy z Wiednia do Bruxelli.

Tuteysze towarzystwo umiejętności przybrało za swego członka zasłużonego profesora w Gettindze Arnemana.

Z Berlina d. 12. Marca.

Przejeżdżający tędy do Petersburga ob. Garnerin z swoją małżonką, oglądał d. 9 t. m. po ostatni raz na widok publiczny wystawioną na sali akademickiej machinę wynalazku profesora Danzel do kierowania balonem. Dziwił prostotę tej machiny, i oświadczył P. Danzel, iż bardzoby mu miło było, gdyby go mógł z sobą zabrać do Rosji i tam wspólne czynić doświadczenia tego ważnego mechanizmu. Na prośbę P. Danzel, aby mu dał wzor swego mechanizmu, dla pożytku nauk, co ma iedynie na celu, odpowiedział Garnerin: " Nie, nie, z WPanem chcę przedsięwziąć podróż powietrzną dla doświadczenia iego machiny, a że to teraz bydź nie może, zaczem powracając z Rosji zwrocę umyślnie dla tego do Hamburga. ,,

Z Sztokolmu d. 4. Marca.

Xiążę Gloucestru wyjechał stąd onegdaj. W wigilią wyjazdu iadł ieszcze obiad u Krola, a potem odbierał w pałacu swoim wizyty pożegnania. Osoby, które go otaczały znacznie udarował. Podróż swoją odbywa na Orebro, Gotenburg, Kopenhagę i t. d.

Z Gotenburga donoszą pod d. 26 Lutego, że tamteysze wody powiększey części zruci-

ły lody, i że niedaleko Marstrand ślapano do 1500 beczek śledzi, które niesolone jeszcze po 9 zł. pol. sprzedano. Sołacy śledzie i gotujący tron, zabrali do pomocy wszystkich urlopników, i obfity połow sobie w tym roku obiecają.

Z Hagi d. 8. Marca.

W tych dniach zaszła tu odmiana, która w rocznikach naszego handlu czynić będzie epokę. Przeszło od półtora wieku handel do naszych wschodnio-indyjskich posiadłości był wyłączonym samokupstwem iedney kompanii, a teraz oddany jest wszystkim obywatelom naszej Rzepltey, a nawet cudzoziemcy mogą do niego za pewną opłatą należeć. Wiadomo, że tu pod prezydencją sławnego ob. Meermana van Dalem, była wyznaczona kommissya do przyniesienia dyrektoryatowi swych uwag względem naszych wschodnio-indyjskich posiadłości. Kommissya ta ukończywszy swe dzieło, zdała o nim rapport dyrektoryatowi, a ten d. 1 t. m. ogłosił handel dla wszystkich obywatelów wolny do wschodnich-Indy.

Rozmaité Wiadomości.

Wiadomo, iż dawni Egipcyanie robili papier z rośliny nazwanej papirus, która w wielkiej ilości na brzegach Nilu rośnie. Nawet nazwisko papieru jest egipskie. Wiedzano od dawnego czasu, iż ta roślina rośnie na brzegach małej rzeki Kaius, która o godzinę drogi powyżej Syrakuzy w Sycylii do rzeki Anapus w pada; lecz nie wiedzano iak się z niej papier robi. Sławny badacz starożytności Kawaler Landolina w Syrakuzie, odkopał znowu tę sztukę i otrzymał na to przywilej od Króla Neapolitańskiego. Nowa fabryka papieru jest już w czynności.

Doktor Laubender wynalazł nowe galwaniczne zgrzebła, któremi radzi, by było kiedy niekiedy oczyszczać.

Pront w Scheweningen wynalazł nowy sposób ratowania ludzi wezafie rozbicia się okrętu. Jest to nieiako beczka zrobiona, w którą wiazi człowiek i za pomocą na obu końcach będącego drzewa korkowego, puszcza się na morze. Rada батаwska zaleciła ten wynalazek marynarce, a wynalazca obiecuje go lepiej wydoskonalić.

Szwed Gabryel Kollin wynalazł optyczny instrument za pomocą którego można wszystkie przedmioty w głębi morza widzieć i rozpoznać. Czynnione kilkakrotne doświadczenia w przytomności wyznaczoney od akademii kommissyi, wszystkie czy pod czas pogodnego czyli też mglistego dnia odpowiadały swemu celowi. Blyszczące przedmioty widać 53 stop głęboko w wodzie, a ciemne 27. Na bałtyckim morzu widziano pierwsze tylko na 37 stop głębokości, a drugie na 24. Król dał w nagrodę zato wynalazcy 500 talarów.

Przybyli do Krakowa.

Dnia 22. Marca.

W. Alexander Bobrownicki stoi w mieście pod Nr. 521. — W. Antoni Cizowski stoi na Kleparzu pod Nr. 4. — W. Kasper Krużyński stoi na Kleparzu pod Nr. 267. — W. Gaudenty Wilkoszewski stoi na Kleparzu pod Nr. 47. — W. Franciszek Wędrychowski stoi na Kleparzu pod Nr. 4.

Dnia 23. Marca.

W. Jan Rudnicki stoi w mieście pod Nr. 504. — W. Karol Stachowski Imp. Roll. tytularny konsyliarz stoi na Kleparzu pod Nr. 40. — W. Baron de Rumerskirch Porucznik C. K. pułku dragonii Arcy Xcia Jana stoi na Stradomiu pod Nr. 16. — JP. Hofmann Chorąży C. K. regimentu pieszego hrabiego Kaunitza stoi na Podgórzu pod Nr. 45. — JP. Franciszek Folbiński Plenipotent Xzney Lubomirski stoi w mieście pod Nr. 94.

Dnia 24. Marca.

W. Narranzi poseł Rzepltey siedmiu wysp stoi w mieście pod Nr. 504. — W. Hrabia Alex: Szembek z Petersburga. — W. Stanis: Katowosiecki, stoi w mieście pod Nr. 95. — W. Antoni Popiel stoi w mieście pod Nr. 474. — W. Julian Łepicki stoi pod Nr. 91.

GAZETY KRAKOWSKIE

W NIEDZIELĘ DNIA 27. MARCA 1803.

Niektóre wiadomości o Wandei, w sławionej przez długą wojnę domową.

Ta część kraju rozciągająca się nad rzeką Loirą od południa ku północy do wielkiego gościńca od Saumur do Rochelli, ma około 160 mil kwadratowych francuzkich, liczy 700 gromad i miała przed wojną około 800,000 mieszkańców. Można przypuścić, że czwarta ich część nie mieszkała się do wojny domowej, i że mieszkańcy wielu miast nosili nawet broń za Rzpłtą. Kraj ten mogłby daleko więcej mieszkańców wyżywić, gdyby nie był od rządu zaniedbany. Obfituje w sol, drzewo, w płody rolnicze i bydło. Przed wojną wyprawdzał rocznie blisko 500,000 centnarow zboża, a najwięcej żyta, 160,000 cent. konopi i lnu, 2090 cent. wełny, 6000 tucznych, a 20,000 roboczych wołów, 3000 koni, 2000 mułow, 2000 kwadratowych metrow tarcic i drzewa budynkowego, 25,009 sążni drzewa, 800 cent. węgla, 26,000 cent. siana, 700 masła i 100,000 cent. soli. Ryby morskie, kasztany i inne frukta nie wspominają się. W prowadzał za to na swoją potrzebę wino, korzenie, rękodzieła fabryczne i t. d. bo tam tylko się w dwóch miejscach fabryki znajdują papiernia w Mortagna i sukienne i bawełniane rękodzielnie w Chollet. Wszelako wywoz przenosił 20 częścią przywóz.

Mieszkańcy Wandei różnią się bardzo od innych Francuzow, i twarze ich okazują pochod od różnych pokoleń. Biorą oni początek od Hunow i Wandalow, którzy w 3 i 5 wieku pod dowództwem swego Króla Chrokusa południowe prowincje Francyi pła-

drowali, a utraciwszy większą część swego ludu, osiedli łącznie z Piktami nad brzegami Oceanu w niższym Poitou. Są średniego wzrostu, lecz kształtni, mają wielkie głowy, grube szyje, kolor twarzy blady, czarne i małe włosy, oczy zaś żywe. Język prostego ludu jest mieszaniną zepsutej łaciny i francuzyczny, z wyrazami angielskimi, celtyckimi i innemi, których początku doysć nie można. Lubo Wandeycykowie bardzo są przywiązani do tego języka, rozumieją iednak prawie wszyscy francuzki, i niektórzy bardzo go czysto wymawiają; ale strzegą się tego aby ich współ rodacy nie wysmiewali.

Przed kilką laty ieden chory Wandeyczyk znajdował się w szpitalu w Dour, i żądał byż na świeże powietrze wyniesionym; ale panny miłosierne nie mogły jego mowy zrozumieć. Ten zaczął się gniewać i ieszcze bardziej krzyzczeć: na świeże powietrze. Panny wzięły go za szalonego; tymczasem on krzyzczeć nie przestawał. Jedna z panien domyśliła się, że on musi czegoś żądać; pobiegła więc na rynek, poszukać czyby tam nie było iakiego Wandeyczyka; znalazła iednego i przyprowadziła. Ten na widok swego ziomka wzruszył ramionami, i powiada swoim językiem rownie iak tamtego nie rozumiałem; oczywiła rzecz, iż chce byż na świeże powietrze wyniesionym, i odchodzi. Panny go wracają i pytaią co to ma znaczyć; on zamiast odpowiedzi, bierze chorego złożka i wynosi na podworzec, potem mruząc odchodzi, że ludzie miescy nie chcą wieśniakow rozumieć.

Wandeyczyk żyje w pokoju z familią; jest dobrym oycem, dobrym synem, dobrym mężem. Cudzołóstwo i inne szpetne występ-

ki nie są mu znane. Tymczasem woyna domowa przez rozmaite żołnierskiego życia, miała szkodliwy wpływ na obyczaje. Rzadko się potrafi oprzeć skłonności do trunków. Bardzo nie lubi proceslować się, i najwięcej spraw pomiędzy niemi kończą się przez polubowych sędziów. Rzadko udaje się do adwokata po radę i to z wielką niechęcią, ponieważ podług jego przekonania, żaden adwokat jeszcze świętym nie został. Domy pobożne bardzo są od Wandeyczyków uszczęszczane i w całej Francyi nieznaidzie tak gorliwych katolików jak w tej okolicy. Wandeyczyk jest gościnnie; jeżeli przypadek jakiego wędrownika do jego chaty wprowadzi, ofiaruje mu z ochotą, co tylko w swem ubogim domu ma do posiłku, i gniewałby się gdyby mu ofiarował zapłatę. Lubi żarty, jest wesół i częstokroć dowcipny.

W niedziele i święta grają na publicznych drogach w pitkę o wino. Częstokroć jedna gromada z drugą walczą o tenże trunek; wybierają z pomiędzy siebie równą liczbę zapasnikow, zaciągają linia i chwytają wszyscy obciema rękami za końce liny. Ta strona, która drugą za linia przeciągnie, odnosi zwycięstwo, potem pija i skaczą. Zwycięzcy powracają smutni do siebie, a zwycięzcy jeszcze się z nich natrzęsają. Kiedy który zabije u siebie wieprza, daie sąsiadom ucztę, na końcu której wiazi jeden na stoł ma zabawna mowę, która często powszechnym śmiechem przerywana bywa.

Z pomiędzy wszystkich departamentow we Francyi nie masz żadnego, w który nby edukacya publiczna i kunszt tak zaiebpane były jak w Wandei. W całym tym kraiu nie masz żadney publiczney szkoły; nie mają mistrzow rysunkow, ani muzyki, nawet pojedyncze szkółki są rzadkie, i najwięcej nauczycieli zaledwo czytają druk u nieią. Kto tylko cokolwiek czytać i pisać umie, uchodzi u Wandeyskich wieśniakow za uczonego. Często po wsiach nie mogą znaleźć człowieka na woyta, któryby przynajmniej imie swoje umiał podpisać. Najistotniejsza tego przyczyzna jest, że cała Wandea składa się prawie z samych wñow, nie mająca miejsc srodkowych, bo w całym kraiu ani jednego miasta nie ma, któreby wartało tego nazwiska. Zdatości do nauk nie można mieszkańcom w żaden sposób odmawiać.

Przy tej niewiedomości mają bardzo proste obyczaje i zachowali dawne zwyczaje.

Obrządki weselne są u nich osobliwsze. Młodzian starający się o dziewczynę, chwytaja ręce i gwałtem wydziera catunek; ta znou odpowiada na jego grzeczność kutaćkami, które on za dobry znak bierze. Kiedy się już rodzice umowią i kawaler od panny słowo odbierze, zapraszają obie strony gości na wesele, których liczba czasem 100 osob przeności. W dzień ślubu ubierają druchwy pannę młodą podług samteyszego zwyczaju, kładąc iey na głowę wianek i przepasując piasem ze wstążek, którego nikt odpasieć potem nie śmie tylko sam mąż. Ten także ubiera się w nowe suknie i pułtricie, czego inaczej nie czyni; bo by go wysniano. Kiedy tak wszystko gotowe udają się do kościoła. Dwie młode dziewczeta niosą w niciakiej odległości za panną młodą, jedna ciernie przyozdobione wstążkami, truktami i cukierkami, a druga kądziel. Prowadzący pannę młodą do kościoła przynosi także z sobą placek, który xiądz poświęci, potem go przy obiedzie gościom rozdaie. Po skończonem ślubie idą przy muzyce na miejsce obiadu. Po obiedzie tańczą, rownie jak i po wieczery. Przy wieczery otaczają dziewczeta nowożeńkę i podają iey ciernie przy różnych śpiewkach, oznaczających, iż piękne iey dni już minęły, musi się zrzec teraz wszelkich rozkoszy i wystawic na różne troski. Potem przychodzi podług ich wyrazu *Momon* (co podobno znaczy *Momus*) to jest młody wieśniak z zakrytem koszykiem i drażni ciekawość nowożeńcow, coby tam miał. Zwyczaj bywa tam przyozdobiona wstęgam i truktawka, lub jaki do nowy ptak, którego przynosi na polarunek nowożeńcom. Nowożeniec dopiero przy wieczery może sięść do stołu; podczas obiadu musi z serwetą pod pachą gościom usługuwać. Najbliższy z krewnych nowożeńki wiazi pod stoł, odwiązuie iey podwiązkę i zdeymnie trzewik. Po wielu żartach kraiu odwiązkę na kawałki i rozdaią po między gości, trzewik zaś musi bydz piniądzen wykonany. W tenże samem czasie muszą starsze niezające siostry nowożeńki prząsdz kądziel, a bracia starsi męża śtać z cierniem, za karę, że sie dali młodszym wyprzedzić i jeszcze długi swego spoleczności nie wyptacili. Około godziny 3 lub 4 zrana nowa para wymyka się nieznacnie do poblizkiego domu. Goście jak tylko postrzegą rozbiegają się i zawsze ich znają. Jeden z nich podaie im zupe z cebuli, drugi miskę popiołu. Zupe muszą iedz, witać i iedz do kom-

panii. Uczęta trwa zazwyczajoty poty, poki W czary wierżono także bardzo w tylko w wytławioney beczce wina staie; ten Wandei, lecz w ostatnich latach znacznie ich co ostatni kieliszek wypicie, daie znak do odehypowaga upadła. scia, i nowożeńcy sami w domu zostają.

D O N I E S I E N I A.

Słownik Polski i Niemiecki. — Nakładem naszym jest u nas w drukarni pod prasą:

Słownik Polski i Niemiecki, daleko dokładniejszy, jak Mownik Trotza. Autor tego dzieła JPan Jerzy Samuel Bandtkie, Polak rodzony, tłumacz Prześw. Król. kamery Wrocławskiej równie Niemieckiego jak Polskiego języka świadomy, czego dowodem są wydane pisma, w Niemieckim języku: Zbiór krytycznych i historycznych wiadomości do doskonałego poznania historyi wschodu Europejskiego; a w Polskim: nowa edycja przysłów Andrzeja Maksymiliana Fredra, wypis z Katechizmu żołnierskiego Kistera, i nowy Elementarz Polski z koperszychami.

Ponieważ mowa Polska tak, jako i Niemiecka od czasow Trotza bardzo się odmieniła; nienależy tu nad tym obszerno rozwodzić się, że dzieło takowe jest potrzebne. Autor zaś nie tylko na tym nieprzesłał, aby słowa Polskie w dobrej niemieczyźnie były objaśnione, ale usiłował na wzór cenniejszych poprzedników swoich, którzy w innych językach słowniki dobre pisali, znaczenia słow Polskich przytoczeniem przykładow z autorow historycznych narodu polskiego wyietnych powierdzić. Takim sposobem to dzieło uczącym się języka polskiego poda sposobność nietylko do zrozumienia autorow polskich, ale i do dowodnego poznania prawdziwej polszczyzny, a uczącym się języka niemieckiego łatwość do tłumaczenia z polskiego na Niemiecki. A że tak w polskim jak i niemieckim języku są pisma dawniejsze czytania godne, tudzież ponieważ w sprawach publicznych, w prawnych czynnościach i wielu podobnych przypadkach znaczenie dawniejszych słow każdemu wiadome być powinno, zatem i zestarzałe słowa autor wyluszczył, jednak nieomieszkął nigdy dotożyć wzmianki o zestarzałości ich, że z zwyczajney mowy Polskiej wyszły z używania. Także i to miał autor za powinność swoje czasy główne słow dokonanych i niedokonanych doskonałej oznaczac, niż Trotz to uczynił; a w tey mierze obrat sobie za przewodnika uczonego JX. Koperszńskiego w Grammatyce narodowej w Niemczech mało co znayemy. Gdy autor przez bytność swoje w Rosji i w Czechach miał sposobność poznać i te sąsiedzkie języki słowiańskie, więc możemy sobie podchlebiać: iż co do źródlotostwia zdarzyło mu się czasem lepiej doysdz prawdy, niż poprzednikom jego.

Po ukończeniu dzieła niniejszego wyidzie Słownik Niemiecki i Polski równym sposobem ułożony.

Forma dzieła tego jest in octavo majori. Za dobroć druku i papieru ręczą pisma nakładem naszym z pod prasy u nas wydane. Ceny zaś dotąd jeszcze ustanowić nie możemy, ale staraniem naszym będzie, aby ta ceną była jak najmniejsza, żeby dzieło tak pożyteczne można było każdemu uczynić pokupnym. — W Wrocławiu d. 15go Lutego 1803 roku. Wilhelm Bogumil Korn.

Nizey podpisany wiedząc, iż wielu dobrych Gospodarzy znaieć użytek w gospodarstwie z Koniczyny, częstokroć znajduiż trudność w dostaniu iey, sprowadził zatem znaczną ilość świeżey Koniczyny, którey po 40 Ryńskich Centnar można u niego dostać na ulicy Szczepańskiey pod Nr. 372. — W Krakowie d. 21 Marca 1803.

Piotr Steinkeller.

JPP. Wincenty Janikowski, adwokat bywyszego Konsystorza Kieleckiego i Tekla z Krzwickich małżonkowie w dzeceży Krakowskiej Cyrkule kieleckim mieszkający, donoszą JPanu Jozefowi Augustowskiemu, niegdys. p. JX. Wawrzeńca Augustowskiego, Archidjakona Kollegiaty i Seminarium Kieleckiego Regensa bratu rodzonemu, lub (wzchliby ten już nie żył) sukcesorom iego, iż po zmarłym tymże JX. Augustowskim legowane dla niego testamentem zł. pol. 108, tudzież za mobilia po którym wyżej s. p. JX. Augustowskim pozostale a JPan Elzbiecie z Augustowskich Krzwickiej i JP. Jozefowi Augustowskiemu jako zmarłego siostrze i bratu rodzonym przysądzone i sprzedane Sc. Sc. w kwocie przeszło 1000 zł. pol. do siebie odebrali. Tym końcem przeto uwiadomienie temu lub suk-

cessorom iego czynią, aby w przeciągu miesięcy 6 do tychże JPP. Janikowskich osobistość nadgłosili się, albo iego prawi sukcesorowie z dokumentami pokrewieństwo dowodzącemi, i plenipotencyami przyzwoitemi. Inaczej po upłynionym tym czasie rzeczoną kwotę mieszkający tu inni sukcesorowie między siebie podzielą. Signatum w Kielcach d. 3 Styc. 1803.

Wincenty Fer. Janikowski.

Tekla Janikowska.

Od strony C. K. kameralney prefektury biało Promnickiey na dniu 4 Kwietnia 1803 roku koto tyśiąc, dico Nr. 1000 sztuk młodych drzewek fruktowych to jest Jablonki i Gruszki dobrego gatunku 3 lub 4 lata stare przez publiczną licytacją za gotową za datę sprzedane będą.

Życzący sobie tych drzewek kupić niech na wyznaczonym dniu o godzinie 9tey zrana w kancelaryi prefektury tuteyszy znajdować się zechcą. W Promniku d. 9 Marca 1803 roku.

Jożef Widmann zawiadowca.

Per Judicium Scabinae Advocatiae Cæs. Reg. Civitatis circularis Radom Notum redditur quod ad instantiam Anastasii Sapendziowski jure Vincentis, sine Assumendæ Subhastationis Lapideæ in Foro Civitatis Radom sub Nr. 38 sitæ sp. 33,549 gr. 10 æstimatæ, & Domus in sub urbio Lublinensi sub Nr. 16 positæ sp. 8,570 gr. 15 æstimatæ, in satisfactionem summæ Aureor. Nummerom 900, Usurarum, ac litis expensarum, sententiis Imæ, 2dæ, & 3tiæ, instantiæ. adjudicatarum, terminus 4 Aprilis 1803 hora 9 matutina in Cancellaria Judiciali præfixus est. Immobile itaque bonum nempe Lapideæ sub Nr. 38 & Domus sub Nr. 16 Jurevicti Albanski Joannis hæreditarium, juxta sequentes Conditiones venundabitur, a Quod licitaturus, initio inchoandæ Auctionis, 10 partem præti æstimati, nempe Lapideæ & Domus sp. 4711 gr. 29½ nomine vadji, deponet, b tum in Auro Num. 900 jurevicti Sapendziowski Anastasie solvet. C. atque conformiter § 436 Cod. Jud. Onera in hisce Lapideæ & Domo hypothecata solvenda, in se suscipiet D. & residuitatem oblati per plus Offerentiam præti Jurevicti Albanski Joanni restituet, qua propter etiam omnes creditores in præfatis Lapideæ & Domo hypothecati pro eodem hoc termino aditantur, quo secus si qui se in præfixo termino lititationis non stiterint, nec contra emptorem, nec ad Lapideam & Domum jus Aliquod se amplius habere, sed suam satisfactionem ex prætio venditionis, aut Alia Albański Joannis jurevicti substantia quætere debere sciant.

Antonius Soiecki.

Ex Consilio Judicij Scabinalis Advocatialis Cæs. Reg. Civitatis Circularis Radom die 7 Martij 1803.

Stan. Dawid, Kulpanowski Jud. Notarius.

C. K. Sądy Szlacheckie Krakowskie Galicyi Zachodney oznaymiają tym Edyktem Panu Teodorowi Staniewskiemu, że Pan Jan Chrzeciciel Bystrzanowski u Sądów tych — o zapłatę summy 45 czer. zł. 17 zł. pol. — żatobę na niego podał, i o pomoc sądu, ile sprawiedliwość, wymaga prosił.

Gdy zaś sądy te nie mając wiadomości, gdzie obżatowany zostaje, lub czy wcale w C. K. państwach dziedzicznych znajduie się, onemuż Panu Staniewskiemu adwokata tuteyszego P. Bienkiewicza, z iego szkodą i iego kosztem zastępcą postanowily, z którym proces ten stosownie do ustawy sądowej na C. K. państwa dziedziczne przepisane, rozpocznie się, i ukończony będzie; on przeto Edyktem niniejszym tym koncem upomina się, ażeby w czasie przyzwoitym, to jest d. 16 Kwietnia 1803 r., iako na terminie do dopowiedzi naznaczonym, albo sam stanął albo jeżeli iakie ma prawa swego dowody, te zastępcy wyznaczonemu wcześniej przestał, albo nakoniec innego sobie patrona obrał, tego sądom tuteyszym wymienił, i podług przepisu tych środków prawa używał, które do swey obrony za nayskuteczniejsze osądzi; gdyż w przeciwnym razie wszelką niedogodność z zaniebdania wyniknącą mogącą samby sobie podług opiewu C. K. praw przypisać był winien.

Jożef de Nikorowicz.

Karol de Reinheim.

Chraśliński.

Z Rady C. K. sądów szlacheckich Galicyi zachodney.

W Krakowie dnia 22 Grudnia 1802.

Bubna,

(Przy dzisiejszey Gazecie znajduie się drugi dodatek.)